

Ferdinandy György regényes életet élt s él most is. Eszmélkedés polgári családban, a Sas-hegyen eltöltött gyermekkor, egyéniségüket a házasságban is őrző szülők, majd a háború, a zaklatott ötvenes évek, közben bölcsészkar, francia szak, ötvenhat után emigráció, majd Franciaország, francia feleség, irodalmi sikerek, Puerto Rico, egyetemi tanárság, miközben születnek az újabb és újabb művek, a trópusokon eltöltött évtizedek közben is visszatérés a magyar nyelvhez. Majd ismét Franciaország, látogatások haza, a „kétéltű” íróság vállalása, kubai feleség, betegség, Florida, az átalakuló magyar társadalom megfigyelése, immár a visszatérő ember szemszögéből. A József Attila-, Krúdy Gyula-, Saint-Exupéry-, Magyar Alkotóművészek Országos Egyesülete (MAOE)-díjas, íróval Sas-hegyi lakásában beszélgettem.

„Utazás a magyar irodalommal..”

– *Évek óta hónapokat tölt itthon, ugyanazon a budai környéken, ahol gyerek volt, ahonnan elindult. Miközben három évtizeden át haza sem jöhetett, most úgy érzi, hazaért?*

– Itt, a Sas-hegyen a fél hegyoldal a dédapámé volt, szüleim a Vas Gereben utca 10-es számú házában éltek, s én is itt találtam otthonra. Igaz, ez már nem az a hegyoldal, ami a gyerekkoromban volt, de most is ismerem mindent az utcában. 1995-ben települtem végleg haza, de már a nyolcvanas évektől kezdve jártam ide. Ellentétben azokkal a társaimmal, akik kint maradtak, hiszen ők kikerültek a hazai élet sodrásából. Akik például csak a könyvhétre látogatnak haza, nem kapcsolódnak irodalmi életünkhöz.

– *Mi a véleménye a most tapasztalható széthúzásról és az egymásra mutogatásról a mindennapi és az irodalmi életben?*

– Röviden megfogalmazva: fájdalmas. A megoldás kézenfekvő: nyitni kell egymás felé.

A másként gondolkodókat is kell fogadnunk. Ez nem megy egyik napról a másikra. Kis lépésenként kellene egymás felé közeledni, de ez az út komoly akadályokkal van teletűzdelve, amelyeket nehéz leküzdeni, de nem lehetetlen. Csak példát kellene venni a múltból, mégpedig nem is a régmúltból, elég csak az óbudai régi Sípos vendéglőt megemlítenem, ahol több politikai tábor vezető képviselői is megfordultak régen, de nem egymás elátkozására törekedtek. Türelmesebb, emberibb hangot használtunk.

Ma azt látom, hogy egyes emberek árulkodni mennek ki Nyugatra. A pillanatnyi érdekek miatt feláldozzák saját emberségüket. Talán ők maguk sem tudják, de nem tartják sokra az ilyen embereket Nyugaton. Az, hogy egy cikk undok, pökhendi hazaárulónak nevezi ellenfeleit, számomra a cikkíró minősíti, és nem a megtámadott felet. Úgy látom, hogy a külföldi panaszzkodás történelmi örökség nálunk.

A mindenkori strébereknek, akik újfajta ellenzékinek képzelik magukat, a Monarchia és a szovjetek után kapóra jön Brüsszel, az Európai Unió. Az érvelő, értelmes ellenzékiséget, a demokrácia elemi játékszabályait nem ismerőknek ismét van hová fordulniuk. Mindezek ellenére büszkék arra, hogy leleplezhetik az itthoni problémákat, mert ki kell mondani, vannak gondok. Hiszen a rendszerváltásnak csúfolt rendszerváltozás sem sikerült úgy, ahogy elképzeltük. Még 1956-ban szeretnünk volna egy emberarcú szocializmust, ami összeegyeztethető lett volna a demokráciával. A függetlenségünket 1945 után kivívtuk, de nem sikerült az előbbi említett célt megvalósítani. Mi, akik akkor kimentünk, bízunk benne, hogy a rendszerváltáskor valami hasonló történik, ám aki emberarcú szocializmust akart, az hoppon maradt.

Meg kell tanulniuk az embereknél, hogy ma sok múlik a civilizált hangnemen. A kulturált vita-

szellem hiányzik itthon a leginkább. Azt azonban tudni kell, hogy Nyugaton ennek az országnak nincs rossz híre, egy-két kis példányszámú lap sugallja a negatívumokat, amelyeket itthon aztán előszeretettel idéznek a médiások. Ezeknek a lapoknak szinte elenyésző az olvasóközönségük, és a befolyásuk sem jelentős. Itthon persze lehet azt mondani, hogy ezek a mértékadó sajtóorgánok, de ettől még nincs így. Emellett felháborít, hogy állításuk szerint a magyarországi helyzet izgalomban tartja a Nyugatot. Én nem találkoztam izgatott és a magyar demokráciáért aggódó emberekkel. Fontosnak tartom megjegyezni, hogy a Nyugat népe 1956 óta úgy kezel minket, mint azt a nemzetet, aki legyőzte a nagy Szovjetuniót.

– *Az irodalmi életbe hogyan sikerült beilleszkednie? Mióta jelennek meg Magyarországon írásai?*

– Az irodalmi életben jó kritikák jelentek meg a könyveimről, az olvasók is befogadtak, igaz, azt nem mondhatom, hogy visszafogadtak, hiszen nem volt könyv előzménye az 1988-as első itteni kötetemnek, a *Szerecsenségem történetének*. Az első írásaim az Élet és Irodalomban jelentek meg 1979-től kezdve. Jól ismertem az akkori szerkesztőt, Kardos G. Györgyöt, aki tudta, hogy emigráns vagyok, csak ezt a szerkesztőségben „elfelejtette” közölni, így azt hitték, hogy valami fiatal fiú az a Ferdinandy György, ezért engedték megjelenni az írásaimat. A beilleszkedés azért is ment könnyen, mert soha nem éreztem magam idegennek itthon. 1956-ban muszáj volt elmennem, de sosem szakadtam el a hazámtól. A

gyökereim mindig is itt voltak. Már 1986-ban gondoltam, hogy hazatérek. Bár ez korábban is megfordult a fejemben; még 1964-ben, amikor Parancs János – aki hozzám hasonlóan emigrált 1956-ban – Franciaországból indult el Magyarországra. János Párizsban olyan kétségbeesett helyzetben volt, hogy elfogadott bármit, csak hazajöhessen. Bennem nem volt ez az érzés, hogy történjék bármi, én jövök. Szerettem volna visszatérni, de tartottam attól, mi lesz a folytatás, ha hazaérkezem. Azért az mégiscsak 1964 volt. Ezért Puerto Ricóba mentem. Azután 1987-ben jutottam először haza, egy évre. Ekkor már látszott, hogy a rendszer nem tartható. Gyakran tartottam összejöveteleket a konyhában, itt volt többek között Tornai József, a korábban említett Parancs János, de megfordult a házamban Csurka István is. Sokat vitatkoztunk, mert nem láttuk, merre mehet tovább az ország. Mérsékelni próbáltam az optimizmusukat, amellyel a nyugati eszmék beáramlását várták, hiszen én már láttam, mit képes művelni a vadkapitalizmus egy védtelen országgal. Félttem az új gyarmatosítástól, hiszen tudtam, milyen gyarmaton élni. Így kerültem a lakiteleki találkozóra. Amikor innen hazaértem, elgondolkodtam, hogy mi történhet velem? Talán kiutasítanak, de ez akkor nem foglalkoztatott. Más veszélyforrás nem volt, így készültem a rendszerváltásra.

– *Míg Nyugaton élt, a Szabad Európa Rádióban volt egy műsora. Ezt miért kellett ott hagynia?*

– Tíz évig írtam az *Ötágú Síp* című rovatba a Szabad Európa Rádióban. Ezen idő alatt több

mint ötszáz kötet recenzáltam, mutattam be a hallgatóságnak. Azután hazatértem, kétlaki életet abban a formában pedig nem akartam élni.

– *Azt írja a Hát ennyi című elbeszélésben, hogy „Amint honi földre lép, az ithakai hajós története véget ér.” Egy korábbi interjújában már beszélt erről, de sikerült-e a hazatérés Odüsszeuszhozak végleg?*

– Én mindig Magyarországon voltam otthon. Ide köt a temető, ahol a családom többsége nyugszik. Meg az állatvilág. Most is fel tudom sorolni a Sas-hegy állatait, növényeit, és jellegzetességüket is. Nagyon kötődöm ide, bár a Ferdinandy család a Felvidékről származik, Kassáról, ahonnan Márai is. Anyám családja építette a házunkat itt a Sas-hegyen. Sajnos, apám csak vendég volt, nem is volt baráti viszonyban senkivel, csak a környéken dolgozó vidéki fiúkkal.

– *Anyai családban nőtt föl, mégis erősen kötődik a viszonylag keveset látott édesapjához. Hogyan élte meg ezt a kettősséget a mindennapokban gyermekként, és változott-e ez az állapot felnőtt korában?*

– A szüleim válása elkésztítő törés volt az életemben. Manapság ezt az emberek társasági megmozdulásként fogják fel és élük meg. Neveltetésemből adódóan nekem ez szörnyű sérülést okozott. Apám vidám, jópofa ember volt, és a példaképem maradt egész életemben. Orvostanhallgató korában ő rendezte meg 1927-ben az orvosok bálját, ahol Anasztázia hercegnővel járta a csárdást. Orvos lett belőle, sokat segített az üldözötteknek, egészen addig, amíg le nem lepleződött.

Akkoriban kezdődött az ideg-sorvadása is, de mindig mondogatta, hogy harminc évig fog tartani. Amikor azonban a nyilasok félig-meddig agyonverték a Húség Házában, amely 1946 októberétől a Magyar Államrendőrség Államvédelmi Osztálya (ÁVO) félelmetes székházául szolgált, agyhártyagyulladás is kapott, ezáltal fölgyorsult a betegsége, és tolókoksihoz láncolta örök életére. Én mellette voltam, amikor csak tudtam, és az ő ereje, kitartása, hősiessége nagyon sokat jelentett nekem. Minden története vidám volt, amit nekem mesélt. Ezenkívül azt mondogatta mindig, hogy nem szabad senkire sem haragudni, az emberek olyanok, amilyenek, nekünk meg kell bocsátanunk. Ezt a képességét egész életében megőrizte, ezért tudott vidám maradni. Még anyánk is magára hagyta, 1956-ban látogatta meg először és utoljára. Ezért édesanyánkat elítéltük a testvéreimmal együtt. Úgy gondoltuk akkoriban, hogy apánkat itthon kellett volna tartani, és segíteni neki, gondoskodni róla. Persze ez kivitelezhetetlen volt, csak gyerekként ezt még nem láttam be. Anyánk itt maradt három gyermekkel a szülői házban, annak is a pince részében. De végigcsinálta az életet a nehézségek ellenére is.

– *Édesanyja orvos szeretett volna lenni, de nem lehetett azzá, végigküzdötte az életét és felnevelte gyermekeit tisztességben. Egyik legjobb barátnője Muráti Lili, a híres színésznő. Édesanyja másik álma, ahogy írja az Egy sima, egy fordított című kötetében, hogy színésznő lehessen.*

– Anyám elszánt és kemény asszony volt, csakugyan orvos

akart lenni, ezt azonban a saját családja akadályozta meg, hiszen akkoriban még nem voltak női orvosok. Bár álmát elvehették tőle, makacsságát és keménységét ez nem törte meg, és így talán nem meglepő, hogy orvoshoz ment feleségül. 1945-ben aztán felrobbant körülöttük a világ. Anyám szülei meghaltak az ostromban. Csak később kezdtem értékelni, milyen lehetett az, amikor egy polgárlány elveszíti családi környezetét, házat. És ebben a reménytelen helyzetben kezd el a rá jellemző makacssággal küzdeni azért, hogy valami egyáltalán fennmaradjon a régi budai világból. Azzal is szembesülhetett, hogy rokonsága nem látta szívesen, ugyanis féltek, hogy el kell tartaniuk három éhes gyereket. Nemrég kezdtem el azt az ellenszegülést tisztelni édesanyámban, hogy radikálisan szakított a budai polgári világgal egészen kilencven éves koráig, azaz a haláláig. Nem volt tanult mestersége, mégis egész életében dolgozott...

– *Például a Külügyminisztériumban és később kalauzként is...*

– Igen, anyanyelvi szinten beszélt franciául és németül, fordító volt. 1948-49-ben, amikor a szociáldemokrata párt és a kommunista párt egyesült, azokat, akik nem voltak hajlandók átlépni az új formációba, elbocsátották. Utána gyárakban keresett munkát. Több különböző feladatköre volt, végül nagy lépést jelentett számára, hogy kalauznő lehetett. Emellett természetesen magánúton nyelvleckéket is adott. Élete utolsó évtizedében már egyáltalán nem haragudtam rá apám miatt, megértettem az élet kérdéseire adott válaszait, azt hiszem.

– *Térjünk át a feleségeire és gyermekeire. Műveiben nagyon érzéketlenül ábrázolja a szüleivel való kapcsolatát, mégis szerelmei szinte mellékes szálként tűnnek föl az elbeszélésekben. Mi az oka ennek?*

– Sajnos, soha nem tudtam kimutatni az érzelmeimet azok iránt, akik sokat jelentettek nekem. Pedig de sokszor voltam szerelmes... Csak ezt a kiszemelt soha sem tudhatta biztosan. Valószínűleg másként alakult volna az életem, ha ki tudom mutatni az érzelmeimet. Első szerelmem Belgiumban volt. 1947-ben Brüsszelben tett le egy éhező gyermekeket szállító vöröskeresztes vonatot, amelyet a Mindszenty József által szervezett Actio Catholica működtetett az éhező pesti gyermekek megsegítésére. Nevelőszülőkhöz kerültem, mármár úgy volt, hogy velük is maradtok. Azután anyám közbelépett: nem írta alá az örökbefogadásomhoz szükséges iratokat. Itt ismerem meg első szerelmemet. A lány hat évvel volt idősebb nálam, s reményem sem volt arra, hogy valaha együtt legyünk. Húséges voltam sokáig hozzá. Még 1979-ben is találkoztunk Párizsban, neki akkor már régóta volt férje, aki zsidó családból származott, régiségkereskedéssel foglalkoztak. Elfogadta, hogy én még mindig nem vagyok közömbös a felesége iránt. Közösén jártuk a várost, és a Szajna partján együtt beszélgettünk az életünkről. Azt fontosnak tartom megjegyezni, hogy mindig húséges voltam, és félénk is. Ez utóbbi talán még mindig megvan bennem. Sokan nőfalónak gondolnak engem, a valóság azonban teljesen más. A francia feleségemet (Clo) há-

romszor vettem el, azóta a kubai feleségemmel (Maria Teresa Reyes) vagyok együtt. Épp most írok róla egy novellát *Elviselhetetlen* címmel. Akit nem tudunk elviselni, azt szeretjük igazán szeretnem. 2000-ben elrúkosodtam, azért költöztünk Puerto Ricóból Floridába, a műtétek után ott tudtak kezelni. Utókezelésre mentünk, a feleségem pedig még azon a héten talált magának tanári állást. Így a kezelésem is megoldódott, másképp egy vagyona került volna. Nagy szerencse volt. A feleségem most is ott tanít, ezért nem költözünk ide. Nem szakíthatom ki őt az ottani közegéből, s most már a fiunk is Floridában él.

– *Mi az, ami a harminc éve már itt is megjelenő könyvein és a testvéreinek kívül ide köti, amit szeret itthon, ami megkülönbözteti a Nyugattól hazánkat?*

– Borzasztóan élvezem azt, hogy lehet beszélgetni az emberekkel. Nemcsak családtagokkal, barátokkal, hanem ismeretlenekkel is. Ha a villamoson valaki beszélgetni szeretne, automatikusan rám néz, s hozzám intézi a mondandóját. Állítólag látszik rajtam, hogy érdekel, amit mondana. Néha kívülállónak érzem magam, íróként, főként emigráns íróként ezt igyekszem a magam hasznára fordítani. Itt tényleg mindenkivel lehet beszélgetni. Ilyen Franciaországban soha nem fordult elő velem. Floridában sem. Puerto Rico más hely, de ott is inkább csak a saját körén belül marad az ember. Sokan panaszkodnak, hogy Magyarországon az emberek rosszkedvűek. Velem valahogy mindenki jókedvűen beszélget. Amikor valaha kalauz voltam, a 8-as buszon előfordult,

hogy amikor már kevesen voltak, megkérdeztem, ki hol lakik, és kis kerülőkkel szépen hazavittünk mindenkit. Ha van valakiben némi empátia és jókedv, sokat lehet javítani az életen.

– *Mekkora erőt, többletet jelentett a magyar nyelv használata, az írás lehetősége?*

– Ez egy egészen csodálatos nyelv, és mindent, amit ebből a nyelvből meg lehet tanulni, azt még ma is igyekszem megtanulni. Az ember gyakran találkozik olyan dolgokkal, amik elszorítják a torkát. Minél több idegen nyelvet tanultam meg – hiszen először németül, franciául, végül pedig spanyolul éltem és írtam – annál biztosabbá vált, hogy a magyar mindezeknél sokkalta külön munkaeszköz, sokkalta gazdagabb és szebb nyelv. Minél több idegen nyelvet ismertem, annál jobban beleszerettem a magyarba. Ez volt valószínűleg az az erő, ami megtartott. Itt arról van szó, hogy amikor egy író magyarul ír, akkor alakítja is a nyelvet. Akár új szavakat, új kifejezéseket, új fordulatok tömegét hozhatja be, és ez még ráadásul jót is tesz neki. Franciául vannak szentesített kifejezések és fordulatok, és minden helyzetben ezeket kell használni. Ha nem ezeket használod, még ha helyes is, amit használ, akkor az olvasónál nem ugrik be, amit mondani akartál. A francia írók nem alakítják a francia nyelvet, a francia akadémikusok alakítják a francia írókat. A mai magyar irodalomban némelyek felkaroltak egy írócsoporthat, akik jó írók, de nem azt írják, amit csak mi magyarok tudunk. Nem tudják, hogy mi érdekli a világot, hiszen a magyar szellemiséget sem értik meg. A lényeg, hogy

érthető legyen a mondanivaló. Például itt van Herta Müller esete. A bánási születésű sváb írónő 2009-ben irodalmi Nobel-díjat kapott. Műveiben a svábok drámai helyzetét írja le, bemutatja a szörnyű egyéni sorsokat. Itthon, nálunk is megvannak a drámai helyzetek, amelyek ránk jellemzőek, ugyanis a közösségi drámával, mint '56, nem találkoztak Nyugaton.

– *Azt írta 2008-ban az *Alföld* című folyóiratban megjelent *Két illusztris halott* című írásában, hogy „helyükre kell tenni az emigránsokat”. Kinek hol a helye, ki állíthatja fel az emigráns kánont?*

– Szilágyi Zsófia írja egyik tanulmányában, hogy „A megkésett kanonizáció nem létezik”. Nekem is van kötetnyi avantgárd prózám. A Magyar Műhely adta ki Párizsban. Címe: *Nemezió González egyetemi tanár beszéde a Fekete-erdő állataihoz*. Mivel jelenleg erre nincs igény, ezért ez kevésbé érdekes jelenleg a pályámon. Valahogy így van ez Wass Alberttel is, csak fordított előjellel. Pusztán politikai okokból emelték őt a népszerű írók sorába. Wassról az a hír járta, hogy háborús bűnös, akit odahaza halálra ítélték, és előbb-utóbb ki fogja adni Romániának Kanada. Azután kiderült, hogy nem volt az, nem is adták ki. Őt mi, 56-osok nem fogadtuk be. Nyirő Józsefet jobbnak tartottuk nála, de számomra Tamási Áron közöttük az etalon. Márai rokonszenves, komoly, nagy író. Nagyon elzárkózott a magyaroktól. Nem akarta senkivel tartani a kapcsolatot, aki magyar. Kivételt egy személlyel tett. Élénk levelezést folytatott egy magyar származású amerikai matrózzal, aki verseket írogatott.

Elfogadhatóakat. Később volt szerencsém találkozni ezzel az emberrel, és egy nagy köteg Márai-levelet mutatott nekem... Ha valaki megír akárcsak egyetlen jó regényt, akkor egyéb emberei gyengeségeitől nyugodtan eltekinthetünk. Sajnos, a világa beszűkült azáltal, hogy nem volt hajlandó senkivel sem kapcsolatot tartani. Márai 1999-ben világhírré tett szert, ezért aztán itthon is el kellett ismerni, így elkezdték őt is népszerűsíteni. Tegyük hozzá, teljes joggal. Addig azonban nem engedte könyveit itthon kiadni, amíg egy orosz katona is az ország határain belül van.

– *Milyen kapcsolatot ápolt a többi emigráns íróval? Levelezett Határ Győzővel és Cs. Szabó Lászlóval is.*

– Nekünk, 56-os írópalántáknak Cs. Szabó László volt a tanárunk. Úgy szólítottuk: Osztályfőnök Úr. Határ Győző pedig levelek ezreivel tartotta velünk a kapcsolatot. Személyesen is tudtunk találkozni. Többek között Kanadában, Dél-Amerikában, Angliában, Franciaországban, Hollandiában éves összejöveteleket tartottunk. Ezekre a találkozókra legalább egyszer egy évben mindenki igyekezett elmenni a világ különböző pontjairól. Az évi egy találkozó nagyon kevés volt, összesen két-három hét, így levelezés útján alakultak ki a barátságok. A fent említetteken kívül még Borbándi Gyulával, az Új Látóhatárral volt jó viszonyunk. Akkor úgy gondoltuk, hogy megmagyarázzuk, mi történt ötvenhatban. Nagyon lassan sikerült csak összeemelegednünk a 47–48-asokkal, és volt egy olyan része az emigrációnak, amellyel ez soha nem is sikerült. Akkor indult a párizsi Magyar

Műhely és sok más folyóirat is. Ezek a saját fórumaink voltak. Ezáltal kialakult egy másik emigráció, párhuzamosan a már meglévővel.

– *Kik voltak a példaképei?*

– 1956-ban francia-magyar szakra vettem fel az egyetemre. Délelőttönként tanultam, délután meg dolgoztam a kettes buszon. Aztán kerültem Nyugatra. Akkor a csúcs számomra a francia irodalom volt. Ihlető forrásaim a C betűsök: Camus, Céline, Cendars, itthon pedig a K betűsök: Kosztolányi, Krúdy, Kassák. Krúdyt viszonylag későn fedeztem fel. Céline-nel találkoztam személyesen. Ő nem beszélt francia írókkal, mélyen megbántott ember volt a háború után. Nem rokonszenvezett a náccal, csupán a németek rendszerével és munkaképességével állította szembe a franciák trehány-ságát. Amikor elkezdtem magyarul írni, Déry Tibor rövidprózáit szerettem nagyon; hiszen a *Niki* vagy a *Vidám temetés* a mai napig nagyszerű alkotás. Továbbá Örkény novellái mindig sokat jelentettek nekem. A külföldiek közül tetszettek Jorge Edwards és Gabriel Garcia Marquez művei. Kitűnő írónak tartottam Csurka Istvánt, mellette a kortársak közül többek között Bodor Ádámot, Gion Nándort, Tar Sándort, Mándy Ivánt olvasom szívesen. A kétezres évek elején kiadtam és Spanyolra fordítottam hazaiakat, Szentmártoni Jánost, Turczy Istvánt, Deák Lászlót. Elkezdtem érdeklődni a fiatalabbak alkotásai és művészeite iránt. Találkoztam és találkozom a mai napig ígéretes tehetségekkel, többek között Csenger Leventét kell kiemel-

nem. Kitűnő prózát ír, és megvan benne a tehetség, még arra is, hogy abbahagyja... Aztán ott vannak Iancu Laura csángó költő versei, illetve Bíró Gergely elbeszélései. Hogy külföldi példát mondjak: Heriberto Hernandez költő, a Bluebird Unio kiadó (Miami) szerkesztője. Ő sajnos öngyilkos lett áprilisban. Kubai menekült státuszban élt. Most itt kellene ülnie mellettem, de a gazdasági válság áldozata lett. Az Orpheusz Kiadónál jelent meg a verseskötete a könyvhétre.

– *Korábban beszéltünk róla, hogy 1988-ban jelent meg a Szerecsenségem története című kötet. Miként élte meg, hogy a könyveit kiadják itthon?*

– Számomra csoda volt Magyarországon megjelenni, erre vártam több mint harminc éven át. A feleségem, aki minden fontos dátumot feljegyez, február 18-hoz odáírta, hogy „Gyurka első könyve”. Akiket én ismertem – gondolok itt a családra, szerelmekre, rokonokra –, azok nem múlhatnak el nyomtalanul. Úgy érzem, ha nem írnám meg a velük megtörténteiket, akkor hűtlenné válnék hozzájuk és az emlékhöz is.

– *A sűrítési technikájának hála, kevéssel sokat mond, drámai feszültség uralkodik műveiben. Ez a módszer mennyire szándékos?*

– Igyekeztem, hogy mindig a lényegre láttassam. Töredékesen írom a történeteimet, mert nem tudok regényt írni. Bár vannak, akik szerint a novelláim összeállnak egy egésszé, s regényként is olvasható egy-egy művem. Ehhez hozzátartozik, hogy az az érzésem, hogy az én nemzedékemet nem predesztinálta semmi arra,

hogy nagy regényeket írjon. Megmaradtam a rövidprózánál, a jobban sikerült könyveim novellákból állnak.

– *A Kérdések Istenkéhez című kötetében úgy érzem, különleges hangulatokat őrzött meg gyermekkorából, hisz olyan közel élhetett a természethez, a háziállatokhoz, hogy egy életre megtanulta szeretni az élőlényeket. Novelláiban is fel-felbukkannak ezek a motívumok.*

– Egy mexikói dal inspirálta a címadást, amelynek a szó szerinti magyar fordítása a következő: *Kérdésecskék Istenhez*. A címben feltett kérdésre azonban még mindig keresem a választ. Itthon elesettek voltunk, egy garázsban laktunk anyámmal és a testvéreimmel négyen. Velünk élt a kutya, a macska és a kecske is. A kecske volt a legfontosabb, hiszen a tejéből megvolt a reggeli legalább. Későbbi életem során is folyamatos kapcsolatban éltem az elesettekkel. Ők az én hőseim. Például iskolás koromban, amikor Gödöllőre jártam, mezítlábas gyerekek voltak a pajtásaim. A sikeres emberekről nincs mit írni. Örülni kell, hogy sikerült nekik, de az elesettek világa az én világom. Az emberek életét csak akkor tudom megírni, ha van íve az ember életének.

– *A kötetben jelen van a transzcendens, az Isten, illetve a szeretet, viszont a fikciós elemekből kevés jelenik meg.*

– Az Istennel való kapcsolatomról annyit elmondhatok, hogy

római katolikus vallásban nevelkedtem, és a jézusi tanítást vallom magaménak. A premontreiek és a piaristák is tanítottak. Volt egy-két olyan tanárom, akire szívesen emlékszem. Azonban a valóság kockáiból építkezem. Idegenkedem a fantáziától. A novelláim annyiban önéletrajzi ihletésűek, hogy én is része vagyok az alkotásnak. Említettem már, hogy Floridában kezeltek betegségem után. Ekkor egy örültnek tetsző ötlet fogalmazódott meg bennem. Mivel a gyógyszerek hatására nagyon rossz állapotban voltam, fogódzót kellett találnom. Elhatároztam, hogy minden nap egy oldalt írok. Most rendszerezem ezeket a jegyzeteket. Az elején sok sort összevissza írtam, mert alig tudtam papírra vetni a gondolataimat. A téma az, hogy mi lett volna, ha nem megyek ki Nyugatra 56-ban. Ezen dolgozom. Mindig is foglalkoztatott, hogy ha maradok, mi alakulhatott volna máshogy, illetve sokszor feltettem magamnak a kérdést, elárultuk-e a hazánkat? Az alkotás hőse egy megtört, megalkuvásra képes ember, ennyit talán elárulhatok.

– *Új könyve Pók a víz alatt, amely az idejű könyvhétre jelent meg. Több írásának is tárgya maga az irodalom: olvasmányélmények, pályatársak, irodalmi jelenségek, a nyugati magyar írás. Szókimondó, ironikus, őszinte. Ez a mindent néven nevező őszinteség jellemzi a könyvet akkor is, ha magáról ír.*

– A pók, amelyik a címben szerepel, minden reggel a budai zuhanyzóban fürdik, vagy iszik. Én próbálok kisegíteni. Szeretem az állatokat. Legyen az akármilyen. Szerintem az ember nem emelkedett felül az állaton. Elég csak nézni, figyelni őket, és boldoggá tesznek engem.

A könyvhét számomra sokkal nagyobb és fontosabb esemény, mint az itthon élő pályatársaimnak. Amikor 1988-ban az Írók boltja előtt találkoztam az első itthon kiadott könyvemmel, a *Szerecsenségem történetével*, amely emlékeim szerint tízezer példányban kelt el, boldog voltam. Azért is fontos számomra a könyvhét, mert itthon van visszhang, végre nem a levegőbe beszélek. Ez az esemény kitűnő alkalom arra is, hogy arca legyen az olvasónak, így felébred bennem a felelősségérzet, felelősen gondolkodhatok az irodalomról és a hazáról. Huszonnégy éve mindig itthon vagyok a könyvheti vásáron, és végig kint vagyok az elejétől a végéig. Idén én nyitom meg, ez lesz a betetőzés számomra. Úgy vélem, nagyon nagy szükség van rá, és hiszem, hogy előbb-utóbb innen indul meg az irodalmi párbeszéd, amire nagy szükség volna. Az egyik legizgalmasabb program a Magyar Napló hajóútja, amelyen úgy érzem magam, mintha együtt utaznék a magyar irodalommal.

Takács Tamás